

Eğitim Ekonomisi ve Planlaması

Editörler:

Necati CEMALOğLU

Fatih şAHİN

Editörler: Prof. Dr. Necati CEMALOĞLU • Prof. Dr. Fatih ŞAHİN

EĞİTİM EKONOMİSİ VE PLANLAMASI

ISBN 978-625-8897-48-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Özgürel

Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.

İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25

Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi

Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: yayinevi@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Elinizdeki çalışma, eğitim ekonomisini ve eğitim planlamasını birbirinden bağımsız alanlar olarak değil, eğitim politikalarının oluşturulması, kaynakların tahsisi ve eğitim sistemlerinin geleceğe hazırlanması süreçlerinin birbirini tamamlayan iki temel boyutu olarak ele almaktadır. Kitabın lisansüstü düzeyde Eğitim Yönetimi alanında kullanılmak üzere hazırlanmış olması, konuların yalnızca kavramsal olarak açıklanmasını değil, ekonomik düşünme, planlama, kaynak tahsisi, eşitlik, verimlilik ve politika geliştirme bağlamında eleştirel biçimde değerlendirilmesini de gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda kitap, eğitim yöneticilerinin ve eğitim politikası alanında çalışan araştırmacıların karşılaşılabilecekleri temel ekonomik ve planlama sorunlarına bütüncül bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Kitabın içeriği, eğitim ekonomisinin temel kavramlarından başlayarak eğitim planlaması, finansman, kaynak dağıtımı, eşitlik ve küresel politika eğilimleri-ne doğru genişleyen bir çerçeve sunmaktadır.

Eğitim sistemleri, yalnızca pedagojik amaçların gerçekleştirildiği yapılar değildir; aynı zamanda önemli ölçekte beşerî, mali, fiziksel ve teknolojik kaynakların kullanıldığı karmaşık toplumsal sistemlerdir. Bu nedenle eğitim yöneticilerinin kararları, kaynakların sınırlılığı ile eğitim hizmetlerine yönelik artan ve çeşitlenen ihtiyaçlar arasındaki gerilim içinde şekillenmektedir. Fırsat maliyeti, dışsalılık, beşerî sermaye, sosyal sermaye, arz ve talep, piyasa mekanizması ve üretim faktörleri gibi kavramların eğitim bağlamında ele alınması, yöneticilerin karar verme süreçlerini daha sistematik bir ekonomik bakış açısıyla değerlendirmelerine katkı sağlayacaktır. Kitabın ilk bölümlerinde bu kavramsal temelin oluşturulması ve daha sonra eğitim ekonomisi kuramlarıyla eğitim, ekonomik büyüme ve kalkınma ilişkisine geçilmesi, okuyucunun ekonomik bakış açısını aşamalı olarak geliştirmesine olanak tanımaktadır.

Eğitime ayrılan kaynakların miktarı kadar, bu kaynakların nasıl dağıtıldığı ve hangi sonuçları ürettiği de eğitim yönetiminin temel sorun alanlarından biridir. Bu bağlamda eğitim talebi ve arzının belirleyicileri, eğitim maliyetlerinin farklı türleri, maliyet-fayda ve maliyet-etkililik analizleri ile eğitim finansmanının yapısı kitapta önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle kamu ve hane halkı harcamaları, okul düzeyinde kaynak yönetimi, bütçeleme, finansal roller ve Türkiye’de eğitim finansmanının sorunları gibi konular, ekonomik kararların doğrudan eğitim yönetimi uygulamalarına nasıl yansıdığını göstermektedir.

Bununla birlikte, eğitim sistemlerinin başarısını yalnızca daha fazla kaynak kullanımı üzerinden değerlendirmek yeterli değildir. Kaynakların hangi ölçüde etkili ve verimli kullanıldığı, elde edilen sonuçların maliyetlerle nasıl ilişkilendirileceği ve ekonomik değerlendirmelerin hangi etik ve toplumsal ölçütler çerçevesinde yapılacağı da dikkate alınmalıdır. Bu nedenle kitapta eğitimde etkililik ve verimlilik ile ekonomik değerlendirme yaklaşımlarının yanı sıra bireysel ve sosyal getiri oranları, maliyet-fayda ve maliyet-etkililik analizlerinin sınırlılıkları da ele alınmaktadır. Böylece okuyucunun eğitim yatırımlarını yalnızca ekonomik getiriler üzerinden değil, daha geniş toplumsal sonuçlar çerçevesinde değerlendirmesi hedeflenmektedir.

Kitabın ikinci temel eksenini eğitim planlaması oluşturmaktadır. Eğitim planlaması, gelecekteki eğitim ihtiyaçlarının öngörülmesi, mevcut kaynakların değerlendirilmesi, alternatiflerin belirlenmesi ve ulaşılmak istenen amaçlar doğrultusunda sistematik kararlar alınması açısından eğitim yönetiminin stratejik boyutunu temsil etmektedir. Bu çerçevede plan ve planlama kavramları, eğitim planlamasının gelişimi, ilkeleri, aşamaları, türleri ve planlamanın önündeki engeller ele alınmaktadır. Ardından toplumsal istem/talep, insan gücü gereksinimleri, girdi-çıkıtı,

maliyet-yarar, maliyet-etkililik, normatif, doğrusal programlama, uluslararası karşılaştırmalar ve stratejik planlama gibi farklı planlama modellerine yer verilmesi, okuyucuya eğitim planlamasının tek bir yöntemle açıklanamayacak kadar çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir

Günümüz eğitim sistemlerinin dinamik yapısı, planlamanın yalnızca mevcut sorunlara çözüm üretmekten öte, geleceğin belirsizliklerini yönetme kapasitesine sahip olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle stratejik eğitim planlaması, performans programları, faaliyet raporları ve eğitim kurumlarında stratejik planlama süreçleri üzerinde durulması, eğitim yöneticilerinin planlama ile uygulama arasındaki ilişkiyi kavramaları açısından önem taşımaktadır. Özellikle güçlü ve zayıf yönlerin, fırsatların ve tehditlerin değerlendirilmesi, okul ve eğitim sistemi düzeyinde planlamanın stratejik niteliğini ortaya koymaktadır.

Eğitim planlaması ve ekonomisinin önemli bir diğer boyutu ise eşitlik ve hakkaniyettir. Eğitim kaynaklarının sınırlı olduğu koşullarda “ne kadar kaynak?” sorusu kadar “kime, hangi ölçütlere göre ve hangi amaçla kaynak?” soruları da önem kazanmaktadır. Yatay, dikey ve kuşaklar arası eşitlik; yapabilirlik yaklaşımı, sosyal adalet; kaynak tahsis mekanizmaları, formüle dayalı bütçeleme; performansa dayalı finansman ve dezavantajlı gruplara yönelik finansman modelleri bu açıdan eleştirel değerlendirmeyi gerektiren başlıklardır.

Son olarak, kitap, eğitim ekonomisini ve planlamasını ulusal sınırlar içerisinde değerlendirmekle yetinmeyerek küreselleşme, bilgi ekonomisi, uluslararası kuruluşlar, piyasa mekanizmaları, rekabet, performans ve özelleştirme tartışmalarıyla daha geniş bir bağlama taşımaktadır. Bu yaklaşım, eğitim yöneticilerinin güncel politika eğilimlerini yalnızca uygulama boyutuyla değil, bu politikaların ekonomik, toplumsal ve yönetsel varsayımlarını da sorgulayarak değerlendirmelerine imkân vermektedir.

Bu kitabın temel amacı, okuyucuya hazır yanıtlar sunmaktan çok, eğitim sistemlerinin ekonomik ve planlama boyutlarını sorgulayabilecekleri analitik bir düşünme zemini kazandırmaktır. Eğitim yöneticilerinin sınırlı kaynaklarla çok boyutlu beklentileri karşılamak, kaynak dağılımında adaleti gözetmek, kararların kısa ve uzun vadeli sonuçlarını değerlendirmek ve değişen toplumsal koşullara uygun planlar geliştirmek durumunda oldukları dikkate alındığında, eğitim ekonomisi ve planlaması alanındaki bilgi ve becerilerin yönetim eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğu açıktır. Bu kitabın lisansüstü öğrencilerinin kuramsal bilgiyi eğitim yönetiminin gerçek sorunlarıyla ilişkilendirmelerine, eleştirel ve kanıta dayalı düşünme becerilerini geliştirmelerine ve eğitim politikası ile yönetimine ilişkin daha kapsamlı değerlendirmeler yapmalarına katkı sunması beklenmektedir.

Ekim 2026

Prof. Dr. Necati CEMALOĞLU & Prof. Dr. Fatih ŞAHİN

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1. Bölüm: Eğitim Ekonomisine Giriş

Prof. Dr. Necati CEMALOĞLU, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7753-2222

2. Bölüm: Eğitim Ekonomisi Kuramları

Doç. Dr. Nuray KISA, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6085-4329

3. Bölüm: Eğitim, Ekonomik Büyüme ve Kalkınma İlişkisi

Doç. Dr. Elif DAŞCI SÖNMEZ, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6029-5934

4. Bölüm: Eğitimde Talep ve Arz Analizi

Doç. Dr. Halil KARADAŞ, Mardin Artuklu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0855-3702

5. Bölüm: Eğitimin Maliyeti ve Maliyet Türleri

Doç. Dr. Engin İŞ, Mardin Artuklu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4304-0662

6. Bölüm: Eğitimde Etkililik ve Verimlilik

Doç. Dr. Gökhan SAVAŞ, Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0690-8733

7. Bölüm: Eğitim Finansmanı: Temel Yaklaşımlar

Hasan Cüneyt BOZKURT, Ege Üniversitesi EYTPE Doktora Öğrencisi

ORCID: 0000-0002-0620-5053

Doç. Dr. Nedim ÖZDEMİR, Ege Üniversitesi

ORCID: 0000-0002-3054-926X

8. Bölüm: Türkiye’de Eğitim Finansmanı Yapısı

Dr. Ersin Eren AKGÖZ, Millî Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-4606-6086

9. Bölüm: Eğitimde Maliyet-Fayda ve Maliyet-Etkililik Analizi

Doç. Dr. Elif DAŞCI SÖNMEZ, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6029-5934

10. Bölüm: Eğitim ve İş Gücü Piyasası

Dr. Öğretim Üyesi Kübra YENEL, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

ORCID: 0000-0002-4237-9763

11. Bölüm: Eğitim Planlamasına Giriş

Prof. Dr. Akif KÖSE, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4813-6375

12. Bölüm: Eğitim Planlaması Yöntemleri

Prof. Dr. Necmi GÖKYER, Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8107-2388

Orhan YÜCEL, Orman Bölge Müdürlüğü

ORCID No: 0009-0008-3737-6999

13. Bölüm: Stratejik Eğitim Planlaması

Prof. Dr. Necmi GÖKYER, Fırat Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8107-2388

Süleyman KARABEY, Tepebağ İlkokulu

ORCID No: 0009-0000-4742-4327

14. Bölüm: Eğitimde Kaynak Dağıtımı ve Eşitlik

Dr. Öğretim Üyesi Kübra YENEL, Manisa Celal Bayar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4237-9763

15. Bölüm: Küreselleşme, Eğitim Ekonomisi ve Politika Eğilimleri

Dr. Öğr. Üyesi Feyza GÜN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8395-2020

Doç. Dr. Ömür ÇOBAN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4702-4152

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

EĞİTİM EKONOMİSİNE GİRİŞ

Giriş.....	1
Eğitim Ekonomisinin Amaçları.....	2
Eğitim Ekonomisinin Tarihsel Gelişimi.....	3
Eğitim Ekonomisinin Temel Kavramları	5
Ekonomi Bilimi.....	5
Pozitif ve Normatif İktisat	6
Fırsat Maliyeti (Alternatif Maliyet)	6
Dışsallık	7
Enflasyon, Dezenflasyon ve Deflasyon	7
İnsan Sermayesi	8
Sosyal Sermaye.....	8
Bilgi Ekonomisi.....	8
Sürdürülebilir Kalkınma.....	9
İhtiyaç ve Fayda	9
Arz-Talep İlişkisi.....	9
Piyasa Dengesi	10
Ekonomide Karar Birimleri	10
Piyasa Mekanizması	11
Piyasa Yapıları	11
İş Bölümü.....	12
Gönüllü Ticaret.....	12
Üretim İmkânları Eğrisi.....	13
Üretim Faktörleri.....	13
Doğal Kaynaklar.....	13
Emek (İş Gücü).....	14
Sermaye.....	14
Girişimci	15
Okuma Parçası.....	15
Fikri Yazan'ın Başarısı.....	15
Bölüm Özeti	16
Bölüm Tartışma Soruları	17
Kaynakça.....	17

2. BÖLÜM

EĞİTİM EKONOMİSİ KURAMLARI

Giriş.....	20
Beşeri Sermaye Kuramı	21
İkili Emek Piyasaları Yaklaşımı	25
Eleme Hipotezi	26
Kuyruk Hipotezi	27
Radikal Kuram.....	29
Eğitim Ekonomisi Kuramlarının Karşılaştırılması	31
Bölüm Özeti	32
Bölüm Tartışma Soruları	35
Kaynakça.....	35

3. BÖLÜM

EĞİTİM, EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMA İLİŞKİSİ

Giriş.....	38
Eğitim, Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Kavramları.....	39
Beşeri Sermaye Kuramı ve Eğitim.....	41
Eğitimin Ekonomik Büyümeye ve Verimliliğe Etki Mekanizmaları	44
Kalkınma Politikalarında Eğitimin Rolü.....	46
Türkiye Bağlamında Eğitim, Ekonomik Büyüme ve Kalkınma	48
Eğitimin Kalkınmaya Katkısını Sınırlayan Faktörler.....	50
Politika Önerileri	51
Bölüm Özeti	52
Bölüm Tartışma Soruları	53
Kaynakça.....	53

4. BÖLÜM

EĞİTİMDE TALEP VE ARZ ANALİZİ

Giriş.....	56
Eğitime Olan Arz ve Talebi Etkileyen Faktörler	57
Eğitime Olan Talebin Belirleyicisi Olarak Sosyoekonomik Durum	57
Eğitime Olan Talebin Ekonomik Belirleyicileri.....	58
Eğitime Olan Talebin Toplumsal ve Kurumsal Belirleyicileri	59
Eğitime Olan Talebin Bireysel Belirleyicileri	61
Demografik Yapı ve Eğitim İhtiyacı.....	62
Nüfus Büyüklüğü ve Eğitim Talebi	62
Yaş Yapısı ve Eğitim Kademelerine Göre İhtiyaç.....	63

Kentleşme ve Eğitim Hizmetlerinin Dağılımı	64
Sosyoekonomik Özellikler	64
Eğitim Arzının Belirleyicileri.....	66
Eğitim Finansmanı.....	66
Kamu Politikaları ve Eğitim Planlaması.....	67
Eğitim Arzı Açısından Okul Güvenliği	68
Okul Güvenliği ve Eğitim Arzı	69
Bölüm Özeti	70
Bölüm Tartışma Soruları	71
Kaynakça	72

5. BÖLÜM

EĞİTİMİN MALİYETİ VE MALİYET TÜRLERİ

Giriş.....	75
Eğitim Ekonomisi Perspektifinden Maliyet Kavramı.....	76
Eğitimde Maliyet Türleri	78
Doğrudan (Açık) Maliyetler	78
Dolaylı (Örtük) Maliyetler	78
Sabit ve Değişken Maliyetler	78
Özel (Bireysel) ve Sosyal Maliyetler.....	79
Fırsat Maliyeti ve Eğitim Kararları	79
Ortalama ve Marjinal Maliyetler	79
Genel Değerlendirme.....	80
Eğitimde Maliyet Analizi Yaklaşımları	81
Maliyet-Etkililik Analizi	82
Maliyet-Fayda Analizi.....	82
Maliyet-Yarar Yaklaşımı.....	83
Veri Gerekisini ve Türkiye’de Uygulanabilirlik	83
Türkiye Bağlamında Uygulama Çerçevesi	83
Yaklaşımların Karşılaştırmalı Değerlendirmesi	84
Türkiye’de Eğitimin Maliyeti	84
Kamu Eğitim Harcamaları	85
Özel (Hane Halkı) Eğitim Harcamaları.....	86
Toplam Eğitim Harcamaları ve Uluslararası Karşılaştırmalar.....	87
Eğitimde Bölgesel ve Sosyoekonomik Farklılıklar	88
Dijitalleşme ve Yeni Maliyet Unsurları	89
Dijitalleşmenin Maliyet Türleri Üzerindeki Etkisi.....	89
Ölçek Ekonomileri ve Marjinal Maliyet Tartışması.....	90
Dijital Bölünme ve Maliyet Adaleti.....	91
Yapay Zekâ Teknolojilerinin Eğitim Maliyetlerine Etkisi	92
Yapay Zekâ Yatırımlarının Maliyet Yapısı	92

Adaptif Öğrenme Sistemleri, Maliyet-Etkililik ve ROI.....	93
Öğretmen İşgücü, Maliyet Dönüşümü ve İnsan Sermayesi Perspektifi	94
Etik, Veri ve Düzenleme Maliyetleri	95
Türkiye Bağlamında Uygulama ve Ampirik Çerçeve	95
Politika Çıkarımları.....	96
Politika ve Uygulama Açısından Çıkarımlar	97
Bölüm Özeti	99
Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	100
Bölüm Tartışma Soruları	101
Kaynakça.....	101

6. BÖLÜM

EĞİTİMDE ETKİLİLİK VE VERİMLİLİK

Giriş.....	104
Etkililik ve Verimlilik Kavramları	105
Etkililik.....	106
Verimlilik.....	115
Bölüm Özeti	120
Bölüm Tartışma Soruları.....	121
Kaynakça.....	121

7. BÖLÜM

EĞİTİM FİNANSMANI: TEMEL YAKLAŞIMLAR

Giriş.....	124
Eğitim Finansmanı Kavramı	125
Eğitim Finansmanının Amaçları.....	126
Eğitim Finansmanının Temel İlkeleri.....	126
Eğitimin Ekonomik Niteliği.....	128
İnsan Sermayesi Kuramı	128
Kamusal Mal Yaklaşımı	129
Yarı Kamusal Mal Yaklaşımı	129
Dışsallıklar ve Eğitim	130
Kamusal Eğitim Finansmanı.....	130
Merkezi Yönetim Finansmanı.....	130
Yerel Yönetim Finansmanı	131
Uygulama Örneği: İngiltere’de Pupil Premium	132
Vergi Temelli Finansman.....	133
Kamusal Eğitim Finansmanının Avantajları.....	133
Kamusal Eğitim Finansmanının Sınırlılıkları.....	133

Özel Eğitim Finansmanı.....	134
Hane Halkı Katkıları	134
Vakıf ve Dernek Destekleri	135
Kurumsal Sponsorluklar	135
Özel Eğitim Finansmanının Avantajları.....	135
Özel Eğitim Finansmanının Sınırlılıkları.....	136
Karma Finansman Modelleri.....	136
Kamu-Özel Ortaklıkları (Public-Private Partnerships – PPP).....	137
Kupon (Voucher) Sistemleri	138
Performansa Dayalı Finansman	139
Sonuç Odaklı Finansman Modelleri.....	140
Dünyada Eğitim Finansmanı Yaklaşımları	141
ABD.....	141
Finlandiya.....	141
OECD Ülkelerinden Genel Eğilimler	141
Eğitim Finansmanında Güncel Tartışmalar.....	142
Eğitimde Özelleşme.....	142
Eşitlik ve Sosyal Adalet	143
Göç ve Eğitim Finansmanı.....	143
Yaşam Boyu Öğrenmenin Finansmanı.....	143
Bölüm Özeti	144
Bölüm Tartışma Soruları	144
Kaynakça.....	145

8. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EĞİTİM FİNANSMANI YAPISI

Giriş.....	147
Eğitim Finansmanının Kavramsal Çerçevesi.....	148
Eğitimin Kamusal Mal / Yarı Kamusal Mal Niteliği.....	149
Eğitimde Finansman Modelleri.....	149
Eğitim Finansmanının Amaçları.....	152
Türkiye'de Eğitim Finansmanının Tarihsel Gelişimi.....	154
Osmanlı Döneminde Eğitim Finansmanı	154
Cumhuriyetin İlk Yıllarında Finansman Modeli.....	155
1980 Sonrası Neoliberal Dönüşüm	156
2000 Sonrası Eğitim Harcamalarındaki Artış ve Reformlar	157
Türkiye'de Eğitim Finansmanının Yasal ve Kurumsal Çerçevesi	158
Milli Eğitim Bakanlığı ve Eğitim Finansmanı	158
Yükseköğretim Kurulu ve Eğitim Finansmanı	159
Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Eğitim Finansmanı	160
Yerel Yönetimler ve Eğitim Finansmanı	161

Okul Aile Birlikleri ve Eğitim Finansmanı.....	162
Temel Mevzuat	162
Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Kaynakları	163
Merkezi Bütçe	163
Yerel Yönetim Katkıları.....	163
Hane Halkı Harcamaları.....	163
Uluslararası Fonlar	163
Özel Sektör ve Bağışlar.....	164
Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Dağılımı.....	164
Eğitim Kademelerine Göre Harcama.....	164
Harcama Kalemlerine Göre Dağılım	165
Okul Düzeyinde Finansman ve Kaynak Yönetimi.....	166
Okul Bütçeleri	166
Okul Aile Birlikleri	167
Bağış ve Katkı Payları.....	167
Okul Yöneticilerinin Finansal Rolü.....	167
Karşılaştırmalı Çerçeve.....	168
Türkiye’de Eğitim Finansmanının Sorunları.....	171
Bütçe Yetersizliği.....	172
Bölgesel Eşitsizlikler	172
Hane Halkı Harcamalarının Yüksekliği.....	172
Okul Bazlı Kaynak Farklılıkları	172
Kaynakların Verimli Kullanılmaması	173
Gelecek Perspektifi ve Politika Önerileri	174
Performans Temelli Bütçeleme	174
Okul Temelli Bütçe Yönetimi	175
Dezavantajlı Bölgeler İçin Pozitif Finansman.....	175
Veri Temelli Kaynak Dağılımı ve Dijital Finansal Yönetişim	176
Kamu-Özel İş Birlikleri ve Finansman Çeşitliliği.....	176
Bölüm Özeti	177
Bölüm Tartışma Soruları	177
Kaynakça	178

9. BÖLÜM

EĞİTİMDE MALİYET-FAYDA VE MALİYET-ETKİLİLİK ANALİZİ

Giriş.....	181
Eğitimde Ekonomik Değerlendirme Yaklaşımı.....	182
Eğitimde Maliyet, Fayda ve Etkililik Kavramları.....	184
Maliyet-Fayda Analizi.....	186
Eğitimde Bireysel ve Sosyal Getiri Oranları	189
Maliyet-Etkililik Analizi	190

Türkiye Bağlamında Eğitim Yatırımlarının Ekonomik Değerlendirilmesi	191
Analizlerin Sınırlılıkları ve Etik Boyutu	193
Politika Önerileri	193
Bölüm Özeti	194
Bölüm Tartışma Soruları	195
Kaynakça	195

10. BÖLÜM

EĞİTİM VE İŞ GÜCÜ PİYASASI

Giriş	198
Eğitim ve İş Gücü Piyasasına Kuramsal Bakış	198
Mezuniyet Sonrası İstihdam ve İş Gücü Piyasasına Geçiş Dinamikleri	199
İş Gücü Piyasasındaki Yapısal Uyuşmazlıklar	199
Eğitim ve İstihdam Dışında Kalanlar: Neet Gençlik	200
Türkiye’de Eğitim ve İş Gücü Piyasasının Makroekonomik Analizi	201
Eğitim Planlamasında Ekonomik Değerlendirme Standartları	203
Okul İklimi ve Erken Okul Terkini Önleme Mekanizmaları	204
Eğitim Liderliği, Beşeri Sermaye ve İş Gücü Piyasası Entegrasyonu	205
Öğretimsel Liderliğin Beşeri Sermaye Birikimi Üzerindeki Etkisi	206
Bağlamsal Liderlik ve İş Gücü Piyasasının Dinamik Talepleri	207
Liderlik, Okul İklimi ve NEET Riskinin Önlenmesi	208
Türkiye Perspektifi: Kalkınma Planları ve Yönetimsel Dönüşüm	208
Bölüm Özeti	209
Tartışma Soruları	210
Kaynakça	211

11. BÖLÜM

EĞİTİM PLANLAMASINA GİRİŞ

Giriş	214
Plan ve Planlama	215
Eğitim Planlaması ve Gelişimi	219
Eğitim Planlamasının İlkeleri	224
Eğitim Planlamasının Aşamaları	226
Eğitim Planlamasının Türleri	228
Eğitim Planlamasının Engelleri	231
Bölüm Özeti	233
Bölüm Tartışma Soruları	234
Kaynakça	235

12. BÖLÜM

EĞİTİM PLANLAMASI YÖNTEMLERİ

Giriş.....	236
Eğitim Planlamasının Gerekliliği	238
Eğitim Planlaması Yöntemleri/Modelleri.....	238
Toplumsal İstem/Talep Yöntemi (Modeli)	238
İnsangücü Gereksinimleri Yöntemi (Modeli).....	240
Girdi-Çıktı Yöntemi (Modeli).....	242
Maliyet-Yarar Yöntemi (Modeli)	243
Eğitimde Maliyet-Yarar Yöntemi (Modeli)	245
Eğitimde Maliyet-Etkililik Yöntemi (Modeli).....	246
Normatif Yöntemler (Modeller)	248
Sentetik Eğitim Planlaması Modelleri	248
Doğrusal Programlama Yöntemi (Modeli)	248
Uluslararası Karşılaştırmalar Yöntemi/Modeli	250
Stratejik Planlama Yöntemi (Modeli)	250
Yapay Zekâ Destekli Planlama Yöntemi (Modeli).....	251
Bölüm Özeti	252
Bölüm Tartışma Soruları	253
Kaynakça.....	253

13. BÖLÜM

STRATEJİK EĞİTİM PLANLAMASI

Giriş.....	255
Stratejik Planlama Süreci	256
Edim (performans) Programı	260
Etkinlik (Faaliyet) Raporu	261
Stratejik Planlama Neden Gereklidir?	262
Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Stratejik Planlama Çalışmalarının Başlaması.....	263
Güçlü Yönler.....	267
Zayıf Yönler	268
Fırsatlar	268
Tehditler	269
Eğitim Kurumlarında Stratejik Planlama.....	271
Türkiyede Planlı Okul Gelişiminin Tarihçesi	275
Bölüm Özeti	278
Bölüm Tartışma Soruları	279
Kaynakça.....	279

14. BÖLÜM

EĞİTİMDE KAYNAK DAĞITIMI VE EŞİTLİK

Giriş.....	281
Siyaset Felsefesi ve Eşitlikçi Kuramlar: Frankel ve John Roemer.....	282
Eğitim Ekonomisinde Eşitlik Sınıflamaları: Yatay, Dikey ve Kuşaklar Arası Eşitlik.....	283
Espinoza'nın (2007) Eğitimsel Eşitlik Süreçleri Modeli.....	284
Marksist Eğitim Sosyolojisi ve Eşitsizliğin Yeniden Üretimi: Samuel Bowles ve Herbert Gintis (1976).....	285
Beşeri Sermaye Teorisi Karşısında Yapabilirlik (Kapabilite) Yaklaşımı	286
Eğitimin İktisadi ve Sosyal Niteliği: Pozitif Dışsallıklar, Verimlilik Sınırları ve Getiri Eğrisi	287
Okul Sistem Tasarımları, Erken İzleme ve Okul Öncesi Eğitimin Eşitliğe Etkileri	288
Sosyal Adalet Kuramı ve Eğitim Finansmanı İlişkisi.....	289
Eğitim Finansmanı ve Kaynak Tahsis Mekanizmaları	290
Eğitim Finansmanında Paradigmaların Dönüşümü ve Kaynak Dağıtım Problemi.....	290
Girdi Odaklı Geleneksel Bütçeleme Modelleri ve Sınırlılıkları	291
Formüle Dayalı Bütçeleme ve Dikey Eşitlik.....	292
Performansa ve Çıktıya Dayalı Finansman Modelleri: Sınırlılıklar ve Eşitsizlik Riskleri	294
Okul Düzeyinde Mali Özerklik, Yönetişim ve Karar Verme	295
Maliyet-Etkililik Analizi ve Hakkaniyet İlişkisi.....	296
Küresel Uygulamalar ve Reform Eğilimleri	297
PISA ve OECD Göstergeleri: Kaynak Tahsisinde Eşitlik ve Akademik Başarı	297
Dezavantajlı Grupları Hedefleyen İyi Uygulama Modelleri	298
Okul Özerkliği, Bireyselleştirilmiş Bütçe Desteği ve Dijital Şeffaflık	299
Performans Sözleşmeleri ve Uluslararası Çıktı Odaklı Modeller.....	300
Bölüm Özeti	301
Bölüm Tartışma Soruları	302
Kaynakça.....	303

15. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME, EĞİTİM EKONOMİSİ VE POLİTİKA EĞİLİMLERİ

Giriş.....	306
Küreselleşme Kavramı ve Temel Özellikleri	307
Bilgi Ekonomisinin Yükselişi	312
Eğitimin Ekonomik Kalkınmadaki Stratejik Önemi	315
Küreselleşmede İnsan Sermayesi Yaklaşımı.....	318
Küresel Eğitim Politikaları ve Uluslararası Aktörler.....	319
Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	321
Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu (IEA).....	322
Avrupa Birliği (AB)	324

Dünya Bankası	327
Birleşmiş Milletler (BM).....	330
Eğitimde Piyasa Mekanizmaları ve Özelleştirme	332
Rekabet, Performans ve Verimlilik.....	334
Neoliberal Politikalar ve Eğitimin Özelleştirilmesi.....	336
Bölüm Özeti	341
Bölüm Tartışma Soruları	342
Kaynakça.....	342
Editörler ve Yazarlar Hakkında.....	348
Dizin	355

1. BÖLÜM

EĞİTİM EKONOMİSİNE GİRİŞ

Prof. Dr. Necati CEMALOĞLU, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7753-2222

Giriş

Disiplinler arası bir çalışma alanı olan eğitim ekonomisi, eğitimin ekonomik boyutuna odaklanmakta ve eğitim faaliyetlerinin üretim, dağıtım ve tüketim süreçleriyle kurduğu ilişkiyi bilimsel yöntemlerle incelemektedir. Klasik iktisatın temel sorunu olan kıt kaynakların alternatif kullanım alanları arasında nasıl paylaşılacağı sorunu, eğitim alanı için de geçerliliğini korumaktadır. Eğitim-öğretim hizmetlerinin bireysel ve toplumsal düzeyde önemli getiriler sağlaması nedeniyle, eğitim yatırımlarının maliyeti, bu yatırımların geri dönüşü ve verimliliği ekonomik analizlerin konusunu oluşturmaktadır (Psacharopoulos & Patrinos, 2018). Bu çerçevede eğitim, temel bir sosyal hak olmanın yanı sıra ekonomik büyüme ve kalkınmanın belirleyici dinamiklerinden biri olarak ele alınmaktadır.

Eğitim ekonomisine ilişkin literatür incelendiğinde, insan sermayesi, fırsat maliyeti, getiri oranı, verimlilik ve fırsat eşitliği gibi kavramların merkezi bir konumda yer aldığı görülmektedir. Bu kavramlar arasında insan sermayesi kuramı özel bir önem taşımaktadır; söz konusu yaklaşım eğitimi, bireyin üretkenliğini artıran bir yatırım biçimi olarak ele almakta ve eğitimin ücretlere ve ekonomik büyümeye etkisini açıklamaya çalışmaktadır (Becker, 1989; Schultz, 1961). Bu bakış açısına göre eğitim, bireyin bilgi ve beceri düzeyini yükselterek iş gücü piyasasındaki değerini artırmakta, bu durum da ulusal ve küresel ekonomik gelişmeye katkı sunmaktadır. Eğitim ekonomisi, konuyu yalnızca bireysel gelir artışı bağlamında değil, toplumsal kazanımlar bağlamında da incelemektedir. Eğitim düzeyi yüksek toplumlarda suç oranlarının azalması, sağlık göstergelerinin iyileşmesi ve demokratik katılımın güçlenmesi, eğitimin sosyal getirileri arasında sayılmaktadır (Hanushek & Woessmann, 2015). Bu bulgular, eğitimin bireyin yaşam kalitesi üzerindeki doğrudan etkisine işaret etmektedir.